

Kaldapääsukese 2017. aasta pesitsusaegsete vaatluste kokkuvõte

Liis Keerberg, Riho Marja

Kaldapääsukese veebirakendusse www.eoy.ee/riparia laekus andmeid kokku 165 vaatluspaiga kohta. Neist 93-s registreeriti kaldapääsukeste kindel pesitsemine, 19-s võimalik pesitsemine, 11 teadet tuli mahajäetud pesapaikade kohta ning 42 vaatlust seltsingute puudumise kohta potentsiaalselt sobilikes elupaikades. Analüüsis kasutati vaatlusi, mille puhul oli registreeritud asustatud pesakoobaste arv. (Joonis 1).

Joonis 1. Kaldapääsukese haudeseltsingute geograafiline levik Eestis 2017. aastal.

Kui 2008-2012 perioodi kaldapääsukese arvukuseks hinnati 5000–10 000 paari, siis 2017. aasta andmete põhjal võib Eesti asurkonna suuruseks hinnata 6700–9400 haudepaari. Hinnang langeb kokku varasema eksperthinnanguga, täpsustades eeskätt selle alampiiri.

Kaldapääsukese seltsingutes pesitses enamjaolt kuni 50 paari. Vaid seitsmes koloonias loendati paare üle 100. Eesti suurimad registreeritud kolooniad paiknesid 2017. aastal karjäärides. 500 asustatud pesaga koloonia asus Viljandimaal Tääksi lähedal Murru liivakarjääris ja 470 asustatud pesaga koloonia Võrumaal Tabina liivakarjääris (Foto 1). Kallaste liivakivipaljandis, mida on peetud varasemalt üheks Eesti suurimaks kolooniaks, loendati 2017. a. pesitsusperioodil vaid 112 asustatud pesa.

Foto 1. Kaldapääsukesed Tabina liivakarjääris, kus kaevandatakse nn. klaasliiva.

Jättes kaks suurimat seltsingut erandlikena andmeanalüüsist välja, oli keskmiselt seltsingutes 36,4 haudepaari. See on liigi levilas üsna tavapärane number, enamikus seltsingutes pesitsebki alla 50 paari. Näiteks Suurbritannias on leitud keskmise koloonia suurusena 37,6 paari (n=57), Belgias 31 paari, Lääne-Saksamaal 25 paari (n=10), Rootsis 46 paari (n=136).

75,3% kolooniate teadetest tuli inimtekkelistest elupaikadest (peamiselt liiva- ja kruusakarjäärid) ja 24,7% looduslikest elupaikadest. See ei pruugi siiski tähendada, et enamik Eesti kaldapääsukestest pesitsebki inimtekkelistes elupaikades, kuna võib eeldada, et neis käidi lihtsama ligipääsu tõttu lihtsalt rohkem.

Siiski näitab tulemus, et inimtekkelised elupaigad (peamiselt karjäärid) on sarnaselt Lääne-Euroopaga kaldapääsuke poolt väga aktiivses kasutuses. Et tagada lindudele neil aladel turvaline pesitsus või ennetada nende tulekut karjääri, tuleb kaevandajad varustada asjakohaste teadmistega.

Selgus, et inimtekkelistes elupaikades oli asustatud pesakoopaid statistiliselt oluliselt rohkem kui looduslikes elupaikades. Nimelt on paare koloonias üldjuhul alati vähem kui pesakoopaid, kuna isane kaldapääsuke võib uuristada emasele valikuks mitmeid urge, aga pesa rajatakse neist vaid ühte. Kui linnud pesitsevad samas nõlvas mitmel järjestikusel aastal, leidub selles suure tõenäosusega ka vanu, varasemalt asustatud pesi, mida parasiitide ohu tõttu püütakse pigem vältida.

Foto 2. Kaldapääsukeste elupaik Võhandu jõe liivakivipaljandis.

Liivakivipaljandites on näha küll palju pesakoopaid, aga need on enamasti vanad. Kuna liivakivi ilmastiku mõjul tiheneb nii, et uusi pesakoopaid linnud neisse kraapida ei suuda ning paljandid kipuvad ka kinni kasvama, jääb kaldapääsukestele sobilikku elupaika paljandites järjest vähemaks.

27%-l kolooniatest leidis rüüstatud pesi. Nimelt olid pesakoopad nõlva eest või kohalt lahti kaevatud, pesamaterjali välja kisatud ning munad või pojad ära söödud (Foto 3). 68%-l oli tegevusjälgede järgi arvatavaks rüüstajaks rebane. Teised kaldapääsukest ohustada võivad loomad, keda kolooniate läheduses kohati (teolt siiski tabamata), olid nastik, raudkull, tuuletallaja, ronk ning kodukass.

Foto 3. Rebase poolt lahti kaevatud pesad Pedja liivakarjääris.

Kokkuvõtvalt saab öelda, et vaatlusprojekt andis kaldapääsukese kohta uut olulist infot. Seda plaanime kasutada esmalt karjäärides asuvate elupaikade majandamise juhendi koostamiseks, kuna kaldapääsukesed pesitsevad peamiselt just karjäärides, kus toimub aktiivne kaevandamine.

Tänuõnad

Suur tänu kaldapääsukeste vaatlejatele: Aarne Tuule, Aavo Kannike, Agu Leivits, Andro Truuverk, Annika Randma, Anu Vainu, Elle-Mari Talivee, Hannes Vaher, Heini Viilup, Indar Zeinet, Indrek Hoop, Indrek Tammekänd, Ingrid Aus, Jaak Tammekänd, Jaanus Aua, Jaanus Elts, Johan Boeijkens, Joosep Ailiste, Juka Käärman, Jüri Kõiv, Kadri Kuusksalu, Kadri Reimann, Kaia Kukk, Kaspar Kolk, Kersti Lindström, Leho Aaslaid, Maie Vikerpuur, Maiki Must, Marek Lohi, Marika Liivamäe, Mati Salumäe, Meelis Leivits, Meelis Luts, Meelis Sepp, Meelis Uustal, Mikk Jõgisoo, Monika Laurits-Arro, Olavi Vainu, Ott Maaten, Priit Noogen, Raivo Endrekson, Ranno Puumets, Rees-Roonius Juurmaa, Renno Nellis, Sigrid Paavle, Siim Vaar, Siiri Mägi, Sven Aun, Thea Perm koos Tallinna Loomaia linnuringi õpilastega, Tiiu Tali, Triin Kaasiku, Triin Leetmaa, Uno Luja, Urmas Talivee, Vilja Padonik ja Viktoria Burtin.

Samuti täneme kaevandusettevõtjaid ja maaomanikke, kes lubasid lahkelt oma valdustes kaldapääsukeste pesitsemist kontrollida.

Loomulikult palju tänu ka uuringute rahastajatele - AS Kunda Nordic Tsement, BirdLife International ja Heidelberg Cement.